

Zakonski načrt o globalni zaščiti slovenske narodne manjšine

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka je predložil v petek, 3. t.m., deželnemu zboru zakonski načrt o globalni zaščiti slovenske narodne manjšine v Furlaniji - Julijski krajini. Načrt, ki ga je izdelala posebna komisija Slovenske skupnosti in ki ga je načelno odobril zadnji deželni kongres stranke, je svetovalec Štoka vložil po členu 26 deželnega statuta. Ta med drugim določa, da ima deželni zbor pravico vlagati v parlamentu zakonske predloge za vprašanja, za katera sam sicer nima zakonodajne oblasti, a ki so posebnega pomena za deželo.

Svetovalec Slovenske skupnosti je bil že leta 1973 vložil v deželnem zboru podoben zakonski načrt, sedanj pa je v marsičem izpopolnjen in zlasti upošteva dejstvo, da je pred kratkim postal veljaven osimski sporazum med Italijo in Jugoslavijo.

Smatramo za potrebno, da naše bralce seznanimo s tem važnim zakonskim načrtom in zato njegovo besedilo objavljamo v celoti. Ured.

Pravno priznane slovenske etnične skupine kot pravni osebek, ki ga štiti 6. člen ustave

Čl. 1 - Prebivalstvo slovenskega jezika s stalnim bivališčem v pokrajinah Trst, Gorica in Videm je priznано za etnično skupino ter je zaščiteno po določbi čl. 6 ustave italijanske republike, čl. 3 statuta avtonomne dežele Furlanije - Julijske Benečije, odobrenega z ustavnim zakonom z dne 31. januarja 1963, št. 1, in čl. 8 pogodbe med republiko Italijo in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, ki je bila podpisana v Osimu 10. novembra 1975.

Čl. 2 - Pripadnikom slovenske etnične skupine je bodisi kot posameznikom bodisi v njihovih organizacijah in združenjih zajamčeno nemoteno uživanje svoboščin, ki jih potrjuje ustava italijanske republike, ter naravnih pravic, ki jih proglašajo Vesoljna izjava o človekovih pravicah, katero je odobrila Organizacija združenih narodov, Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, Vesoljne pogodbe o človečanskih pravicah, Sklepana listina o evropskem sodelovanju, ki jo je odobrila mednarodna konferenca v Helsinkih, ter drugi mednarodni dogovori, ki jih priznava italijanska republika.

Posebej jim je priznana in zajamčena pravica, da svobodno izražajo v slovenskem jeziku svoje misli z ustno in pismeno besedo ter z vsakršnim sredstvom.

Čl. 3 - Žalitve in obrekovanja oseb zaradi njihove pripadnosti slovenski etnični skupini ali ker govorijo v slovenskem jeziku, pomenijo kazniva dejanja ter so kazniva po čl. 3 zakona z dne 13. oktobra 1975, št. 654.

Podobno zagreši kaznivo dejanje, kdor s silo ali z grožnjami prepove ali prepreči drugim, da svobodno izražajo svojo pripadnost slovenski etnični skupini, ali da javno ali zasebno uporabljajo slovenski jezik.

Čl. 4 - Pripadniki slovenske etnične skupine imajo pravico dajati svojim otrokom slovenska imena. Razen tega imajo pravico zahtevati, da sta njihovo ime in priimek v vseh javnih aktih in potrdilih napisana ali natiskana v pravilni obliki po slovenskem pravopisu.

Enaka pravica pripada slovenskim pravnim osebam, zavodom, ustanovam, združenjem in skladom ter slovenskim podjetjem glede njihovega poimenovanja, napisov in grbov. Dvojezičnost omenjenih napisov nima za posledico višjih fiskalnih bremen.

Postopek in vsi akti za vrnitev v izvirno obliko popačenih ali pod fašističnim režimom vsiljenih priimkov bodo olajšani ter brezplačni.

Raba slovenskega jezika v javnih uradih in javnih napisih

Čl. 5 - Pripadniki slovenske etnične skupine imajo pravico, da ustno in pismeno uporabljajo svoj jezik v odnosih z organi in uradi javne uprave.

Imajo tudi pravico zahtevati, da so jim uradne vročitve in sporočila ter odgovori na njihove prošnje posredovani v slovenskem jeziku ali v dvojezični obliki odnosno s priloženim uradnim prevodom v slovenski jezik.

Ako funkcionar ali uradnik, ki je pristojen, da obravnava zadevo, ne pozna slovenskega jezika, mora poskrbeti za tolmača.

Čl. 6 - Izvoljeni predstavniki slovenske etnične skupine v zbornih organih javne uprave bodisi državnih bodisi krajevnih, občinskih, pokrajinskih ali deželnih, imajo pravico uporabljati slovenski jezik v svojih ustnih in pismenih posegih med zasedanji omenjenih organov ter pri vložitvi predlogov, resolucij, zahtev, vprašanj in interpelacij; smejo tudi zahtevati, da se ti njihovi posegi vnesejo v zapisnike tudi v slovenski izvirni obliki.

Na zahtevo prizadetih strank lahko vršijo v slovenskem jeziku tudi javne funkcije, ki so jim morebiti poverjene.

Čl. 7 - Pripadniki slovenske etnične skupine imajo pravico uporabljati svoj jezik tudi pred sodnijskimi organi in uradi bodisi v svojih prizivih, prošnjah in tožbah bodisi v izjavah in pričevanjih med preiskavami in med javnimi sodnijskimi obravnavami.

Pravico imajo, da jih tudi javni uradniki, policijski organi, davčne komisije in drugi preiskovalni organi zaslišijo v njihovem materinem jeziku, ter pravico zahtevati, da so zadevni zapisniki sestavljeni tudi v slovenskem jeziku.

Razen tega imajo pravico zahtevati, da je aktom, razsodbam ter sodnijskim in upravnim sklepom, ki se tičejo njihovega primera, dodan uraden prevod v slovenski jezik.

Čl. 8 - Na ozemlju, na katerem živi slovenska etnična skupina, mora biti v organikih javne, sodne, finančne in davčne uprave pridržano primerno število mest funkcionarjem in uradnikom ter drugemu nameščenemu osebju s popolnim znanjem slovenskega jezika v pismeni in ustni obliki. Omenjeno osebje je lahko premeščeno iz pokrajin Trst, Gorica in Videm samo na lastno prošnjo.

Znanje slovenskega jezika se dokaže z diplomom srednje ali višje srednje šole s slovenskim učnim jezikom ali z univerzitetno diplomom ali potrdilom ali s posebnim izpitom, ki ga je treba opraviti pred komisijo, ki jo sestavljajo izvedenci v slovenskem jeziku.

Pri natečajih za javne službe bo na tem ozemlju dodeljeno dodatno točkovanje za poznavanje slovenskega jezika.

Čl. 9 - Uradne objave in uradni razglasi v občinah ali v delih občine, v katerih živi slovenska etnična skupina, ali v jezikovno mešanih, morajo biti dvojezični: v italijansčini in slovensčini.

Prav tako morajo biti dvojezični ter v enaki velikosti žigi, pečati, prapori, grbi in sploh vsi javni napisi.

Podobne določbe veljajo za toponomastične navedbe ter napisne table z imeni občin, zaselkov, krajev, ulic, trgov itd.

S posebnim deželnim zakonom bodo izrecno določeni kraji, občine in zaselki, v katerih je obvezno spoštovanje predpisov tega člena.

Državne šole s slovenskim učnim jezikom

Čl. 10 - Priznajo se ter se ohranijo državni otroški vrtci, osnovne, srednje in višje srednje šole s slovenskim učnim jezikom, ki so bile ustanovljene in obnovljene pod Zavezniško vojaško upravo ter ki so našete v Posebnem statutu, priloženem Spomenici o soglasju, podpisani v Londonu dne 5. oktobra 1954, ter one, ki so bile ustanovljene s kasnejšimi ukrepi in ki sedaj obstajajo.

Sedaj obstoječi otroški vrtci s slovenskim učnim jezikom, ki jih upravljajo občine ali ustanova ONAIRC, bodo preosnovani v državne ter bodo imeli enotno upravo. Za vzporejanje dejavnosti omenjenih vrtcev bodo ustanovljena posebna didaktična ravnateljstva, katerim bodo načelovali nadzorniki, ki pripadajo slovenski etnični skupini.

Z odlokom ministra za javno šolstvo bodo ustanovljene druge državne šole katerekoli stop-

(Dalje na 7. strani)

RADIO TRST A

: : NEDELJA, 12. junija, ob: 8.00 Poročila. 8.15 Dobro jutro. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Vedri zvoki. 10.30 Nedeljski sestanek. 11.00 Poročila. 11.05 Mladinski oder. »Tolminci«. 11.35 Nabožna glasba. 12.00 Poročila. 12.15 Glasba po željah. 3.00 Ljudje. 13.15 Slovenske ljudske pesmi. 13.35 Klasično, a ne prerեսno. 14.00 Poročila. 14.05 Operete. 14.35 Orkestri. 15.00 Šport in glasba. 19.00 Poročila.

: : PONEDELJEK, 13. junija, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Obletnica. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Glasbeni almanah. 14.00 Novice. 14.05 Roman v nadaljevanjih - Boris Pahor: »Zatemnitev«, I. del. 14.30 Studio 2 (Pavel Ugrin). 15.30 Poročila. 15.35 Klasični album. 16.15 Melodije. 17.00 Poročila. 17.05 Koncert. 17.30 Glasbena panorama. 18.00 Poročila. 18.05 Čas in družba. 18.30 Slovenski zbori. 19.00 Poročila.

: : TOREK, 14. junija, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Nekoč je bilo. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Glasbeni almanah. 14.00 Novice. 14.05 Roman: Boris Pahor: »Zatemnitev«, II. del. 14.30 Glasbeni vestnik (Mara Žerjal). 15.30 Poročila. 15.35 Klasični album. 16.05 Melodije. 16.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 Koncert. 17.30 Glasbena panorama. 18.00 Problemi slovenskega jezika. 18.20 Zborovska glasba. 19.00 Poročila.

: : SREDA, 15. junija, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Rojstna hiša. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.40 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Glasbeni almanah. 14.00 Novice. 14.05 Roman: Boris Pahor: »Zatemnitev«, III. del. 14.30 Izbirajte sami. 15.30 Poročila. 15.35 Klasični album. 16.05 Melodije. 16.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 »Razsulo Rimljanovine«. Tragedija, napisal Ivan Mrak. R.O. Režija: Mirko Mahnič. 18.00 Poročila. 18.05 »Razsulo Rimljanovine«. 19.00 Poročila.

: : ČETRTEK, 16. junija, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Nekoč je bilo. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.40 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Glasbeni almanah. 14.00 Novice. 14.05 Roman: Boris Pahor: »Zatemnitev«, IV. del. 14.30 Tri, štiri... 15.30 Poročila. 15.30 Klasni album. 16.05 Melodije. 16.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 Koncert ansambla »Slavko Osterc«. 17.25 Glasbena panorama. 18.00 Poročila. 18.05 Tehnološke spremembe. 18.10 »Primorska poje 77«. 19.00 Poročila.

: : PETEK, 17. junija, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Zenska imena. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 12.50 Jezik in šola. 13.00 Poročila. 13.15 Glasbeni almanah. 14.00 Novice. 14.05 Roman: Boris Pahor: »Zatemnitev«, V. del. 14.30 PH 104. 15.30 Poročila. 15.35 Klasični album. 16.05 Melodije. 16.30 aZ najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 G. B. Cadotti: Pastoral in Rondò za orgle. 17.25 Glasbena panorama. 18.00 Poročila. 18.05 Kulturni dogodki. 18.25 Domači zvoki. 19.00 Poročila.

: : SOBOTA, 18. junija, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Pojdimo se glasbo. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Glasbeni almanah. 14.00 Novice. 14.05 Roman: Boris Pahor: »Zatemnitev«, VI. del. 14.30 Tekmujte s Petrom. 15.30 Poročila. 15.35 Poslušajmo spet. 17.00 Poročila. 17.05 Mi in glasba. 18.00 Poročila. 18.05 »Noč sv. Ivana«. Radijska igra, napisal Atilij Kral. 18.45 Vera in naš čas. 19.00.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. • Rea. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 • Odgovorni urednik: Drago Lešič • Tiska tiskarna Graphart Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51

Političnega sporazuma ne bo

Če bi rekli, da je presenetljivi izid torkevega glasovanja v senatu, pri katerem je bil s 150 proti 154 glasovi zavržen silno sporni zakon o splavu, ki je povzročal toliko polemik, udaril v italijansko politično vzdušje kot bomba, bi morda malo pretiravali, da pa je zavel vanj kot nenaden ledeno mrzel piš, pa odgovarja stvarnosti. Senatorji levih strank dolgo časa kar niso mogli verjeti, da so doživeli poraz, saj bi bili morali po vseh računih zmagati, čeprav z majhno večino. Ko je bilo že skoro gotovo, da bo zakon o splavu prodril kljub odločnemu nasprotovanju Krščanske demokracije, se je zdaj zgodilo nepričakovano. Zakon je predčasno zaključil svojo pot skozi parlament in to tik pred ciljem. dZaj bo moralo preteči šest mesecev, da bo lahko vložen nov zakonski predlog o splavu, vsekakor pa bo preteklo vsaj leto dni — verjetno pa veliko več — preden bo kak nov zakon o splavu spet prodril do senata.

Ker je bilo navzočih pri glasovanju v senatu 161 senatorjev tistih strank, ki so za splav in o katerih je bilo gotovo, da bodo glasovale za zakon (komunisti, socialisti, socialni demokrati, republikanci, liberalci in levi neodvisneži) in samo 149 takih, ki pripadajo strankam, ki so proti splavu (krščanski demokrati, misovci, nacionaldemokrati in Južnotirolci), bi bili morali po računih zmagati »splavarji«. Rezultati glasovanja pa dokazujejo, da je sedem ali osem senatorjev iz tabora, ki je za splav, glasovalo proti zakonu. Glasovanje je bilo tajno in se torej ne ve, kdo so bili ti »prostostrelci«, a nedvomno so iz vrst manjših strank. Morda jih je zgrabila kriza vesti, kot menijo nekateri, a bolj verjetno je, da so izkoristili to glasovanje za to, da so dali duška negotovanju malih strank, ki se boje, da bi prišlo pri sedanjih pogajanjih med strankami za vladni program do sporazuma med Krščansko demokracijo in komunistično stranko, ki bi odrinil manjše stranke in

jim vzel politično važnost. Proti zakonu o splavu so torej ti »prostostrelci« glasovali iz protesta proti morebitnemu vladnemu zavezništvu KD in KPI. Manjše stranke so sicer tudi za nekako »vlado narodne rešitve« v sedanji gospodarski in politični krizi in spričo vala nasilja, ki preplavlja Italijo, a za tako, v kateri bi one igrale jeziček na tehtnici med Krščansko demokracijo in komunistično stranko, ne pa za to, da bi se onidve direktno pogodili med seboj.

Ta dokodek v senatu bo gotovo vplival na sedanja pogajanja med strankami. Vzburil je zamero pri komunistih, ki se jeze na Krščansko demokracijo, da je tako nepričakovano spodnesla zakon, za katerega so se močno zavzemali, in povečal samozavest krščanskih demokratov. Že prej pa je Krščanska demokracija jasno odklonila kak politični sporazum s komunisti, ki bi pomenil, da pride KPI v tabor vladne večine, in poudarila, da gre pri sedanjih pogajanjih med strankami (ki pa se močno vlečejo) le za domenek o sporazumnem vladnem programu za reševanje glavnih in najbolj žganih problemov, kot so javna varnost, cena dela, šolstvo, univerze, itd.

Na splošno se torej lahko reče, da se iz sedanjega pogajanja med strankami ne bo rodil nikak »zgodovinski sporazum« med KD in KPI, ampak kvečjemu sporazum o programu Andreottijeve vlade, da bi lahko sodelovala pri reševanju nujnih problemov tudi KPI. A še to ni tako gotovo, in na obzorju je še vedno možnost novih predčasnih parlamentarnih volitev.

—o—

Prosvetni odbor poslanske zbornice je v sredo potrdil spremembe zakona o nižji srednji šoli. Latinščina izgine kot samostojni predmet, po drugi strani pa bo italijanščina dopolnjena s poukom o latinskem izvoru Italijanov in zgodovinskem razvoju. Novost je tudi to, da bo v vseh treh razredih obvezen glasbeni in tehnični pouk.

O ŠOLSKIH OKRAJIH

V pristojni komisiji deželnega zbora Furlanije - Julijske krajine poteka razprava o poročilu deželnega odbornika dr. Mizzaua, ki je obravnavalo vprašanje ustanovitve šolskih okrajev, kot jih predvideva državni zakon. Deželni zbor mora namreč po tem zakonu predlagati ministrstvu za šolstvo, kako naj se dejansko porazdeli celotno ozemlje dežele, da bo lahko minister za šolstvo izdal odlok o ustanovitvi šolskih okrajev.

Deželni odbornik Mizzau v svojem poročilu seveda ni mogel mimo soglasne zahteve slovenske narodne manjšine, naj se za slovenske šole v deželi ustanovi eden ali več samostojnih šolskih okrajev, saj je na dlani, da se lahko le na ta način more zagotoviti samouprava našega šolstva. Nič kaj prepričljiva pa niso bila njegova izvajanja, češ da predlog deželne vlade ni mogel slovenske šole konkretno upoštevati, češ da ni ustreznih zakonskih določil, zaradi česar bi moral parlament spremeniti oziroma dopolniti zakon o šolskih okrajih. Dr. Mizzau je

v tej zvezi tudi zagotovil ponovno posredovanje deželne vlade pri pristojnem ministru v Rimu in v parlamentu.

Menimo pa, da se slovenska narodna manjšina ne more zadovoljiti s temi obljubami in zagotovili, kajti izvedba državnega zakona brez upoštevanja naših zahtev nikakor ni sprejemljiva. Deželna vlada bi v tako kočljivem vprašanju morala nujno pokazati vso svojo načelnost in doslednost ter tvegati spor z osrednjimi oblastmi, saj gre vendar za zadevo, o kateri niso možna pogajanja in barantanja.

Slovenska narodna manjšina ne sprejme izvršenih dejstev. Zato naj deželna vlada s svojimi predlogi raje počaka na izpopolnitev oziroma spremembo zakona in naj zlasti poskrbi, da se to vprašanje na pristojnih mestih pravično reši.

Poleg tega smo mnenja, da se vprašanje samostojnega šolskega okraja za slovenske šole more rešiti tudi v okviru obstoječega zakonodaje. Treba je le pokazati dobro voljo.

Starši, ki ne vpišejo otroka v slovensko šolo, se moralno pregrešijo

Ta mesec je vpisovanje v prvi razred osnovnih šol. Ob tej priložnosti se čutimo dolžni, da ponovno opozorimo vse slovenske starše, da vpišejo otroke v slovensko šolo, ker se drugače bodo hudo moralno pregrešili ne le nad svojim narodom, ampak — in predvsem — nad svojim otrokom. Kajti s tem, da bi ga odtegnili vzgoji v slovenski šoli, v njegovem materinem jeziku, in ga pilsali v šolo z drugim učnim jezikom, bi ba izrgali iz njegovega naravnega toplega narodnega okolja in ga pahnili v tuje okolje, v katerem bo takoj v začetku doživel šok, ki bo imel tem hujše posledice, čim bolj bo ostal skrit. Otrok bo moral menjati svoj jezik in z njim mišljenje, pretrgani bodo vsi intimni odnosi, ki jih zapopada materin jezik, in na njihovo mesto bodo stopile druge, mukoma spletene vezi, pri čemer bo najbolj trpel ravno odnos med starši in otrokom. Če se namreč otrok odtuji svojemu naravnemu okolju, se odtuji tudi staršem. Med njim in starši in drugimi sorodniki se bo pojavila pregrada jezika in drugačne kulture, ki se je bo navzel v šoli, in s tem drugačne miselnosti. Odtrgan bo od tistega, kar predstavlja realnost njihovega, slovenskega sveta, in se bo izgubil v stvarnosti drugega sveta.

Nujno bo prisiljen, da začne prej ali slej tajiti svoj slovenski izvor, svojo slovensko narodnost in jezik, in da se dela drugojezičnega in druge narodnosti, da bi se prilagodil novemu okolju. To niti ni odvisno od njegove zavesti in volje, ampak pride podzavestno: človek po nagonu stremi, da se priljči okolju in da se ne razlikuje od njega, ker zavest, da je nekdo drugačen od okolja, v katerem se kreta in živi, je neprijetna. Tako skuša tak otrok čim bolj prikriti svoj narodni izvor in se nato izogiblje nekdanih prijateljev in nekdanih okolja, da bi ne vzbudil suma in odpora v novem okolju. Toda to ne ostane omejeno samo na mlada leta in na jezik. Tak človek postane oportunist tudi v vsem drugem, v vsem svojem mišljenju in delovanju. Ničesar več ne bo napravil spontano, v vsem bo preračunljivost, vedno bo razmišljal, kaj je primereno, da stori, in kaj ne, da ne bo ničesar tvegat. Narodnostno bo postal, če že ne renegat, pa vsaj dvoživka, »Tržačan«, trezen bo govoril italijansko, natrkan pa slovensko. In pravijo, da taki začno dosledno spet govoriti slovensko, kadar umirajo: tako pripovedujejo bolničarke v splošni bolnišnici.

Tedaj, v zadnjih trenutkih, se hočejo znebiti teže zavesti o svoji dvojnosti, bremena svojega kompleksa in umreti kot iskreni ljudje.

Zna se pa tudi zgoditi, da postane tak otrok, ki ga nespametni starši izrgajo iz njegovega narodnostnega okolja in vtaknejo v tujejezično šolo, ko odraste, uporniški ekstremist. V tej ali oni ekstremistični ideologiji išče olajšanja in opravičilo ter skuša dati duška svojemu skritemu nezadovoljstvu in nepotešenosti. Koliko slovenskih imen je najti v zgodovini raznih ekstremnih, pa tudi »internacionalističnih« gibanj v Trstu! Ni slučaj, če beremo danes po zidovih novofašističnih napisih v prid njihovih zaprtih »junakov«: »Liberate Grilci!«, »Sluga libero!«. V bistvu so ti Grilci in Sluge žrtve tistih, ki so nekoč nje same ali njihove starše izrgali iz njihovega slovenskega okolja in jih vpisali v drugojezične šole. Toda to je bilo morda v času fašizma, ko pri nas ni bilo slovenskih šol in ljudje niso imeli druge izbire, kakor da se vdajo v potujčevanje lastnih otrok. Danes pa vsak slovenski otrok lahko gre v slovensko šolo. Če ne gre, je to samo krivda njegovih staršev.

S tem hočejo starši morda povečati življenjske »šanse« svojega otroka, mu omogočiti boljšo kariero. Toda v resnici napravi jo iz njega nesrečnega, raztrganega človeka, ki jim ne bo na tihem tega nikoli odpuštil.

Energija iz vetra

Naši predniki so bili veliko bolj brihtni, kar zadeva tehniko, kot smo danes pripravljeni priznati. To so dokazali med drugim s tem, da so znali odkriti vire energije, ko se nikomur še sanjalo ni o nafti in elektriki. Neizčrpen vir energije jim je bil veter, ki so ga izkoriščali za plovbo po morju in večjih rekah, pa tudi za mletje žita. Že pred časom so prišli Holandci na misel, da bi izkoristili veter tudi za porajanje električne energije in mnogi vetrni mlini, ki jih je videti na Holandskem in ki dajejo tako značilno podobo tamkajšnji pokrajini, ne služijo mletju žita, ampak za črpanje vode iz kanalov in za električno silo za posamezne kmetije in vasi. Na to idejo so prišli zdaj tudi Švedi. Švedska vlada, ki bi rada preprečila okuževanje zraka in vode s premogovnimi in atomskimi elektrarnami, pripravlja obsežen načrt za pridobivanje energije iz vetra. To je povedal te dni minister za energijo Olof Johansson. Rekel je, da se drugi viri energije vse bolj dražijo, zato se spleča spet ovrednotiti veter. To je izjavil pri odprtju poskusne elektrarne na veter z močjo 50 kilowatov, ki bo preskrbovala z elektriko manjšo vas.

—O—

21-letna Slovenka Mima Jaušovec iz Maribora je zmagala na mednarodnem teniškem prvenstvu Francije za ženske. Pri moških je zmagal Argentinec Villas.

Pri pariškem dnevniku »Le Figaro« je nastala uredniška kriza. Iz uredništva sta izstopila slovita časnika glavni urednik Jean d'Ormesson in znani sociolog in politični urednik Raymond Aron. Vzrok je spor z lastnikom Hersantom.

Nova odprava Thora Heyerdahla

Norveški raziskovalec Thor Heyerdahl, ki je svetovno znan po odpravi in knjigi »Kon-Tiki«, se pripravlja na novo pomorsko pustolovščino. Tokrat bi rad dokazal, kako so ljudje pred pet tisoč leti z velikimi čolni iz mezopotamskega trsja lahko prepluli velike razdalje v Arabskem zalivu in celo med prvimi središči prazgodovinske civilizacije na obalah Indijskega oceana. S tako ladjo iz trsja se misli v kratkem tudi Heyerdahl odpraviti na novo dolgo plovbo. Odpravo bo financiral konzorcij radiotelevizijskih omrežij v Veliki Britaniji, na Japonskem, v Združenih državah, Kanadi, Franciji, Švici in na Švedskem. Odplul bo verjetno v začetku novembra in sicer z reke Tigris, kjer mu izdelujejo plovilo po slikah nekdanih sumerijskih ladij. Izdelano bo iz šopov trsja, povezanih z vrvmi iz konoplja. Posadko bo sestavljalo 14 ljudi raznih narodnosti. Pluli bodo tako dolgo, dokler bo vzdržala ladja. Tudi če bo trajala plovba eno leto — pravi Heyerdahl. Najprej po Tigrisu navzdol, nato po Arabskem zalivu in končno po Indijskem oceanu. Cilj si bodo določili na oceanu, ko bodo preučili vetrove in morske tokove. Arheološke najdbe in napisi dokazujejo stike med prazgodovinskimi središči ob Indijskem oceanu; to velja zlasti za klinopise. Ladje iz trsa so imele preprosto krmi-

lo, vesla in kvadratno jadro na primitivnem dvonožnem jamboru. Heyerdahlova ladja se bo imenovala »Tigris«.

Thor Heyerdahl je star 62 let. Njegova ladja »Kon-Tiki« iz balzamovega lesa se nahaja zdaj v etnografskem muzeju na polotoku Bygdöy pri Oslu in vsako poletje si jo ogleda desetisoče tujih in domačih turistov, ki imajo tam priložnost videti tudi druge zanimivosti norveške ljudske kulture iz preteklih časov, npr. vas zgrajeno iz starih kmečkih hiš, ki so jih prenesli tja iz raznih južnonorveških krajev in med katerimi je tudi ena izmed znamenitih norveških lesenih cerkv iz srednjega veka. Priostvujejo pa lahko tudi nastopom norveških folklornih skupin. Vsak nastop, čeprav preprost in kratek, pritegne množice gledavcev, ki si potem ogledajo še muzej in starodavno umetno vas.

—O—

Glavni tajnik madžarske delavske (komunistične) stranke Janoš Kadar je na uradnem obisku v Rimu. V sredo mu je predsednik Leone priredil kosilo. Danes, v četrtek, je sprejel Kadarja papež. Kadar je bil tisti, ki je leta 1956 poklical na pomoč sovjetske tanke, da so zatrli upor na Madžarskem, in dal obsoditi na smrt voditelje upornikov. Kaže, da se na Zahodu nihče več ne kuja zaradi tega, niti Vatikan...

DRUŠTVO SLOVENSKIH IZOBRAŽENCEV
in SLOVENSKA PROSVETA V TRSTU

vabita na

PRIREDITEV OB SKLEPU SEZONE Z ODKRITJEM
JEM KIPA PROF. J. PETERLINA

Po sporedu bo v društvenih prostorih družabno srečanje za člane in prijatelje.

Večer bo v dvorani Slovenske prosvete v ulici Donizetti 3 v ponedeljek, 13. junija, ob 20.15.

IZLET NA DOLENJSKO

V nedeljo je devinsko nabrežinska sekcija Slovenske skupnosti organizirala izlet za člane in prijatelje na Dolenjsko. Po lanskoletnem zelo uspelem izletu na Koroško smo si letos izbrali za cilj Dolenjsko, ki je še za marsikoga ne dovolj poznana. Zjutraj je nabito polni avtobus odpeljal z nabrežinskega trga proti Mokronogu. Tam smo si ogledali žalostno goro, kjer smo v cerkvi tudi zapeli; nekateri so šli med ruševine gradu Klevevž, ki je bil porušen med zadnjo vojno; spet drugi pa so čakali na kosilo kar pri kozarcu odličnega cvička. Zelo zanimiva je bila gostilna »Pri

zlati kaplji«, kjer smo bili na kosilu. Gospodar namreč zbira staro orodje, tako ima npr. celo zbirko kočij, kmečkega orodja, likalnikov, jarmov, kar vse je še iz prejšnjega stoletja.

Odlično in obilno zalito kosilo nas je spravilo v dobro voljo, čeprav se je vreme začelo kisati, ko smo odpotovali proti Kostanjevici, kjer nas je pričakoval vodič. Ogledali smo si Formo vivo, spanheimski grad iz 13. stol. in galerije Božidarja Jakca in drugih domačih umetnikov. Posebno zanimiv je bil ogled vinskega muzeja, kjer smo se seznanili s sodarsko umetnostjo na Dolenjskem.

Pot nas je nato peljala v bližnje Pletenje, kjer smo si nameravali ogledati sloviti kartuzijanski samostan. To je bilo posebno doživetje, seveda le za moške, saj ženske nimajo vstopa v samostan in so se morale zadovoljiti le z ogledom muzeja kartuzijanskih izdelkov in slik samostana. Prijazni pater nam je na kratko povedal, kako so ob koncu prejšnjega stoletja francoski kartuzijanci postali lastniki samostana, ki

je bil prej last ljubljanskih jezuitov. Videli smo vrt s pokopališčem, kjer je vsak grob zaznamovan le s križem, brez imena, sončno uro, edino te vrste v Evropi, ki kaže ne le na uro na vseh poldnevnikih, ampak tudi ozvezdja. Pokazali so nam prezanimivo knjižnico, kjer smo lahko občudovali tudi več sto let stare knjige in rokopise; najzanimivejši pa je bil ogled cerkve, ki je vsa izrezljana v lesu, le oltar je marmornat.

Izlet se je zaključil še s krajšim postankom v gradu Otočec, kjer smo si še zadnjič privezali dušo s cvičkom.

Prepričan sem, da je nabrežinska sekcija SSK ubrala pravilno pot, ko je obnovila organizacijo tradicionalnih izletov. Tu se ustvarja pravo vzdušje med vaščani, ki ga prevečkrat pogrešamo. Videli smo, da so bili udeleženci zelo zadovoljni, saj v avtobusu ni manjkalo ne zbijanja šal, ne pesmi. Vsi so ob koncu izrazili željo, da bi še letos organizirali še en izlet v kak neobiskan ali manj znan kraj. To je bila tudi obveza organizatorjev, ki so najavili, da bo naslednji izlet v prvi polovici septembra.

nk

NOVICE

Jugoslovanski predsednik Tito bo avgusta obiskal Kitajsko in Severno Korejo. Na programu ima tudi obisk v Sovjetski zvezi. Svetovni tisk domneva, da hoče posredovati med Sovjeti in Kitajci za spravo obeh največjih komunističnih držav.

V Riminiju je v teku deveti kongres sindikalne zveze CGIL (komunistične). Na njem je Lama zahteval, da pride komunistična stranka v vlado.

Med obiskom zunanjega ministra Forlanija v Beogradu so poudarjali, da pomeni osimski sporazum enega največjih doprinosov k izvrševanju sklepov helsinške konference o zagotovitvi miru in varnosti v Evropi. To bo poudarjeno tudi na bližnjem sestanku v Beogradu, ki se bo začel 15. junija in na katerem bodo preverjali izvrševanje helsinških sklepov.

V Veliki Britaniji ohvajajo 25-letnico vladanja kraljice Elizabete II.

Predsednik društva poljskih pisateljev Jarosław Iwaszkiewicz je v sredo obiskal predsednika vlade in ga prosil, da bi izpustili iz zaporov znanega disidenta Jana Lipskega, ki je bolan na srcu. Poleg Lipskega je v zaporu še osem drugih članov odbora za obrambo poljskih delavcev, ki so jih zaprli, ker so lani demonstrirali proti podražitvi živil. Iz tega se je rodilo gibanje poljskih disidentov.

Slovenska skupnost o slovenskem šolskem okraju

V ponedeljek, 6. junija, se je sestal izvršni odbor Slovenske skupnosti na svoji redni tedenski seji ter obravnaval tekoča politična vprašanja. Zaustavil se je predvsem pri šolski problematiki ter v tej zvezi ponovno poudaril, da je za demokratični razvoj slovenskega šolstva potrebna ustanovitev samostojnega okraja za šole s slovenskim učnim jezikom. Zahteva po takem šolskem okraju, ki bi ustrezal specifičnosti slovenskega šolstva, je vključena tudi v novem zakonskem predlogu za globalno zaščito Slovencev v Italiji, ki ga je Slovenska skupnost pred nedavnim vložila v deželni svet ter ga bo v teh dneh predložila tudi italijanskemu parlamentu. Da bo javnost obveščena o tem novem zakonskem pred-

logu, bo vodstvo Slovenske skupnosti v kratkem priredilo tiskovno konferenco.

Izvršni odbor Slovenske skupnosti je nadalje pozitivno ocenil sestanek predstavnikov Slovenske skupnosti, KPI, PSI, Sveta slovenskih organizacij in Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki je bil 6. junija in na katerem je bil govor o sprejemu slovenske delegacije pri ministrskem predsedniku Andreottiju. Slednji je sprejem delegacije obljubil že lanskega novembra.

V drugem delu seje je izvršni odbor SSK izdelal delovni program za prihodnje mesece, ki med drugim predvideva utrditev in poživitev dejavnosti krajevnih sekcij.

—o—

Novice

Gospodarstvo vzhodnega bloka (COMECON) se slabša in ni v nič manjši, če ne še v večji krizi kot gospodarstva zahodnih industrijskih držav, z dodatno pomanjkljivostjo, da so gospodarstva vzhodnih držav manj prilagodljiva svetovnim gospodarskim razmeram in tržnemu gospodarstvu, piše »Le Monde«. Zaenkrat se varujejo hujših posledic z dirigiranimi cenami in predvsem s kopičenjem dolgov nasproti Zahodu. Po objavljenih številkah znaša skupni dolg držav vzhodnega bloka Zahodu 40 milijard dolarjev, a verjetno je še večji. Zadnje leto se je povečal za 10 milijard. Še najbolje se drži Madžarska.

V Jugoslaviji se govori o novi reorganizaciji vrha ZKJ v zvezi z novim kongresom partije, ki bo menda maja prihodnjega leta.

Popolnoma je odpovedala država z vojsko vred v Holandiji, kjer moluški teroristi že tri tedne držijo v vlaku in v neki šoli 60 talcev. Holandci so narod »potrošnikov«.

»Ekumenski zbor« iz Innsbrucka gostuje v Trstu

Na povabilo Evangelijske luteranske Cerkve v Trstu bo v petek zvečer nastopil v našem mestu zanimiv in odličen avstrijski pevski zbor, Ekumenski korni zbor (Ökumenische Chorgemeinschaft) iz Innsbrucka. Na ekumenski slovesnosti, ki bo v petek zvečer v luteranski cerkvi na Largo Panfili, bo nastopil s koncertom, na katerem bo izvajal skladbe, ki so jih zložili Schütz, Hassler, Haydn, Bach, Distler, Salomone Rossi in Telemann. Koncert se bo začel ob sedmih.

Naslednji dan v soboto, bo pel ta Ekumenski zbor iz Innsbrucka pri večerni maši v katedrali sv. Justa. Izvajal bo takoimenovano »Nemško mašo« (Deutsche Messe) Franza Schuberta in Mozartov »Ave verum«. Tudi ta nastop se bo začel ob sedmih.

»Ökumenische Chorgemeinschaft« (Ekumenski korni zbor) Innsbruck je nastal leta 1973 z združitvijo od leta 1967 obstoječega katoliškega in od leta 1968 obstoječega evangelijskega cerkvenega zbora in šteje zdaj 45 pevcev in pevk. Vodi ga prof. Scheiling. Zbor poje pri evangelijskih (protestantskih), pri katoliških in ekumenskih božjih službah v treh innsbruških cerkvah, nastopa pa tudi v radiu. Izvaja v glavnem skladbe iz dobe baroka, klasike in romantike. Na zimski olimpiadi leta 1976 je izvajal skupaj z zborom »Cappella Marciana« iz Benetk Brucknerjevo mašo v navzočnosti zveznega kanclerja in drugih častnih gostov. Gostoval je že v Bocnu, Benetkah, Padovi, Ravenni in drugod. Cerkvena nabirka pri obeh nastopih v Trstu bo šla v prid žrtev potresa v Furlaniji.

Manjšinsko zborovanje v Gorici

Pod pokroviteljstvom Slovenske skupnosti sta krožka za politična in socialna vprašanja »A. Gregorčič« iz Gorice in »V. Šček« iz Trsta priredila v soboto, 4., in v nedeljo 5. t.m. v Attemsovi palači v Gorici zborovanje o temi: »povezava narodnih manjšin v novi stvarnosti združene Evrope«. Zborovanja so se udeležili predstavniki političnih organizacij narodnih manjšin in avto-

doba in Števerjana Jarc in Klanjšček in drugi. Po uvodnih besedah predsednice krožka »A. Gregorčič« Marije Ferletič so se zvrstila predavanja, ki jih je bilo skupno enajst. Slovenski predavatelji so bili deželni svetovalec Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka, goriški občinski svetovalec dr. Andrej Bratuž, univerzitetni profesor Aleš Lokar, pisatelj prof. Boris Pahor in dr. Emidij Susič, ki pripada Inštitutu za mednarodno sociologijo v Gorici.

Prostor nam ne dopušča, da bi navedli vseh referatov, ki bi gotovo zaslužili, da bi bili čimprej objavljeni (kar je bilo na zborovanju tudi obljubljen). Omeniti pa moramo izvajanja deželnega svetovalca Slovenske skupnosti Draga Štoka, ki je med drugim povedal, da je njegova politična organizacija vložila v deželnem zboru zakonski načrt za globalno zaščito slovenske narodne manjšine in da bo ta načrt dostavljen tudi obema zakonodajnim zbornicama v Rimu.

V soboto zvečer je na čast gostom priredi koncert moški pevski zbor »M. Filej« iz Gorice, ki ga je vodil Zdravko Klanjšček.

Zborovanje se je sklenilo v nedeljo z zasedanjem v Števerjanu. Predmet razprave je bil predlog, ki ga je v soboto zvečer obrazložil glavni tajnik Južnotirolske ljudske stranke Josef Atz, naj se namreč predstavniki političnih organizacij narodnih manjšin in avtonomističnih gibanj temejito pogovorijo o možnosti, da se na volitvah v evropski parlament zagotovi izvolitev manjšinskih predstavnikov. Te volitve bodo prihodnje leto. Po daljši razpravi so predstavniki Union Valdôtain, Južnotirolske ljudske stranke, Tridentinsko-tirolske ljudske stranke, Sloveske skupnosti in Furlanskega gibanja sklenili, da se bodo sestali 2. julija v Desenzanu ob Gardskem jezeru, kjer bodo sklepali o konkretnih oblikah, ki naj omogočijo izvolitev manjšinskih predstavnikov v evropski parlament. Zastopniki

Južnih Tirolcev in Union Valdôtain, ki imata svoje predstavnike v rimskem parlamentu, so zagotovili svojo podporo zakonskemu načrtu o globalni zaščiti slovenske narodne manjšine, ki ga je izdelala Slovenska skupnost. Vsi prisotni pa so sklenili, da si bodo še dalje prizadevali za večjo povezavo med vsemi narodnimi manjšinami in avtonomističnimi gibanji v državi.

Zborovanje v Gorici je pokazalo, da postaja problematika narodnih manjšin in avtonomističnih gibanj, ki je bila v Italiji do zdaj v glavnem neznana in dejansko zatajevana, čedalje bolj aktualna in živa, kar je vsekakor znak večje politične zrelosti. Zborovanje v Gorici pa je hkrati pripomoglo k večjemu poznavanju problematike slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

—o—

Pisma uredništvu:

Spoštovano uredništvo,

ne vem, komu izmed organizatorjev praznika Vsedržavne zveze italijanskih partizanov (A.N. P.I.) na Peči je šinila v glavo misel, da je treba ob tem takorekoč že tradicionalnem slavlju prirediti tudi tekme v motokrosu. Na zadnjem prazniku je bilo nekaj obupnega. Proga je vodila po Peči, Sovodnjah, Vrhju, Rupi in celo po ozemlju tik državne meje. Bilo je res nekaj strašnega za ljudi, naravo in živali. Omeniti je seveda treba divjanje motociklistov po vaseh, saj so bili kot obsedeni. Odprte izpušne cevi, dva ali celo trije na enem motorju, vožnja po senošetih in njivah, da so morali kmetje z vilami poditi motocikliste.

Zdi se mi, da je organizator teh dirk zagrešil pravo barbarstvo, saj naši kraji še niso okuženi. Bojim se, da bodo odslej večkrat prihajali takšni »dirkači« v naše kraje, vozili po naših nekdanjih mirnih stezicah ob Vipavi in na Krasu ter marsikomu kalili mir. Ali nimajo ti ljudje na voljo področja pri Grojni in Koprivnem? Rad bi vedel, kaj k takemu početju pravijo lovski družine in vse tiste organizacije ter ustanove, ki se zanimajo za zaščito okolja ter živali.

BD

VPISOVANJE V 1. RAZRED OSNOVNE ŠOLE NA GORIŠKEM

Javljamo, da bo vpisovanje v 1. razred na vseh osnovnih šolah od 20. do 30. junija od 9. do 12.

V pošteb pridejo otroci rojeni v letu 1971. Učenci ostalih razredov bodo uradno vpisani v naslednje razrede. Morebitne premestitve morajo starši javiti.

Opozorjamo tudi na važnost vpisa v slovensko šolo zato, ker je slovenska šola enakovredna večinski in prav tako sposobna, pa tudi zato, ker le v domačem okolju, torej v slovenski šoli, se bo mogla do- celoma razviti osebnost naših otrok.

nomističnih gibanj iz tako imenovanega alpskega loka, se pravi iz Doline Aoste, Piemonta, Tridentinsko - Južnega Tirola ter iz Furlanije - Julijske krajine. S svojimi referati pa so sodelovali tudi izvedenci za manjšinska vprašanja s Sardinije in Sicilije.

Prvega dela zasedanja so se udeležili tudi goriški župan De Simone, bivši predsednik goriške pokrajine Agati, deželni odbor- nik za prevoze Cocianni, generalni konzul SFRJ v Trstu Ivan Renko, župana iz Dober-

Novice z Goriškega

V Štandrežu so tudi letos priredili tradicionalni praznik špargljev, ki je trajal dva dni, 4. in 5. junija. Obsegal je zabavni in kulturni spored, na voljo pa so bili šparglji, ki so priznana specialiteta, in domača kapljica. Praznik sta priredili prosvetni društvi »Štandrež« in Kmečko društvo.

V galeriji »La bottega« v Gorici so odprli samostojno slikarsko razstavo Lucijana Bratuža iz Vipave, ki sodi v mlajši rod slovenskih umetnikov. Za Bratuža ki je že večkrat samostojno razstavljal med drugim tudi v Milanu, pomeni ta razstava prvi samostojni nastop v Gorici.

V nedeljo, 5. t.m., je potekala skozi Gorico tradicionalna kolesarska dirka »Giro d'Italia«. Tekmovalci so s Tržaške ceste prešli na Verdiv korzo, po Drevoredu XX. septembra čez Pevski most v Podgoro in nato čez ločniški most, kjer so zapustili mesto.

V Doberdobo so pred kratkim poimenovali šolo po Prežihovemu Vorancu, avtorju znane romana »Doberdob«, v katerem opisuje trpljenje slovenskega vojaka v prvi svetovni vojni. Kot je znano, se del romana dogaja prav v naših krajih. Ob poimenovanju so v Doberdobo pripravili slovesnost in odkrili ter blagoslovili pisateljev kip.

Začetek označevanja meje na Goriškem

Stisk rok pripadnikov italijanske in jugoslovanske vojaške enote na slovesnosti preteklo sredo, 1. t.m., na solkanskem bloku, je pomenil nadaljnji, skoraj simbolični korak v uresničevanju določil osimskega sporazuma. Tu sta se namreč sestali italijanska in jugoslovanska delegacija, sestavljeni iz predstavnikov vojske in policije in tako s poudarkom začeli obeleževati dokončno mejno črto med sosednjima državama. Znano je da je poleg nekdanje cone B med Italijo in Jugoslavijo do nedavnega motilo odnose še vprašanje dokončne meje, ki tudi na Goriškem ponekod ni bilo urejeno. Da bi se izognili novim nevspešnim, je osimski sporazum vključil rešitev tudi te zadeve. Sporazum predvideva med drugim izgradnjo novega cestnega prehoda Štandrež - Vrtojba, ki se je začela prav te dni, zato je bilo nujno, da so delovne skupine, določene za označevanje meje, začele svoje delo prav na Goriškem. To so že prej zahtevali predstavniki Gorice in Nove Gorice in tudi uspeli.

Omenjene skupine sestavljajo vojaki o-

beh sosednjih držav, v njih pa so strokovnjaki - geodeti. Z delom so začeli v bližini Solkana, do letošnjega oktobra pa bodo obeležili državno mejo do Medje vasi. Ureditev tega vprašanja bo omogočila lažje reševanje številnih urbanističnih problemov, ki nastajajo zlasti med obema sosednjima mestoma, Gorico in Novo Gorico, pa tudi drugod na Goriškem. Jasno je, da je s tem povezana tudi gradnja nove povezovalne ceste iz Nove Gorice v jugoslovanski del Goriških Brd, ki bo potekala po italijanskem ozemlju, vendar z njim ne bo povezana.

V zvezi z začetkom del pri gradnji novega bloka Štandrež - Vrtojba naj še omenimo, da so žal bile razlašene nove kmečke površine, last Štandrežcev, ki so spet morali plačati davek splošnemu razvoju. Zato bi bilo prav, če bi dobili dostojne odškodnine, domačini pa bi morali imeti prednost pri zaposlitvi in v razvijanju gospodarskih pobud, ki bodo povezane z novim mejnim prehodom. Na mestu bi bila tudi učinkovita akcija slovenskih zamejskih gospodarskih krogov.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Letopis Narodne in študijske knjižnice

V torek 31. maja so bili slovesno odprti novi prostori naše Narodne in študijske knjižnice v Trstu in sicer v ulici Sv. Frančiška, kjer je bila prej tiskarna Graphis in kjer je tudi Tržaška knjigarna.

V zvezi z odprtjem novih prostorov Narodne in študijske knjižnice je izšel iz tiska tudi njen Letopis za leta 1972-1976. Uredil ga je Stanislav Renko. Knjižica je v formatu revije, šteje 88 strani in prinaša poleg »Predgovora«, ki ga je podpisal Odbor Narodne in študijske knjižnice, poročilo o stanju in delovanju knjižnice v letih od 1972 do 1976, tri priložnostne kratke govore Borisa Raceta, razpravo Marka Kravosa »Družbeno angažirana pesem Srečka Kosovela« in razpravo zgodovinarja Borisa Gombača »Slovenska politika v Trstu ob koncu 19. stoletja«.

V predgovoru je najprej poudarjeno, da je izšel ta Letopis oziroma njegova druga številka z večletno zamudo, katere vzrok je iskati predvsem v pomanjkanju primernih denarnih prispevkov iz javnih sredstev za knjižnico in njeno izredno koristno delovanje. Če za leto 1973 ni prejela Narodna in študijska knjižnica od deželne uprave niti ene lire podpore, kar pomeni, da so se njeni dohodki znižali za 2.200.000 lir letno. Tudi za vsa naslednja leta 1974, 1975 in 1976 ni prejela od deželne uprave nič, namesto da bi ji bili prejšnji prispevek povišali v skladu z naraščanjem draginje. To pomeni — je dalje rečeno v predgovoru — da ji je zmanjkalo v teh štirih letih skoraj 13.600.000 lir dohodkov, ki jih je upravičeno pričakovala na podlagi določil državne ustave, deželnega posebnega statuta in mednarodnih obveznosti Italije. Tudi vladni komisariat v deželi Furlaniji - Julijski krajini je znižal, namesto da bi zvišal svojo letno dotacijo od štirih milijonov na tri milijone. Enako

tudi višje skrbništvo za knjižne zaklade pri prosvetnem ministertvu v Rimu, in sicer postopno, za leto 1976 pa sloh ni dalo nič. Tako so se dohodki knjižnice iz teh virov znižali kar za 74 odstotkov. Njeno delovanje je omogočil vsa ta leta predvsem slovenski Kulturni sklad. Odbor se obrača za sodelovanje na vse slovenske izobražence v naši deželi, pristojne oblasti pa poziva, da prenehajo s takim mačehovskim odnosom do Narodne in študijske knjižnice, t.j. do osrednje slovenske knjižnice v naši deželi. To bi bilo tudi v skladu z novim deželnim zakonom št. 60 o knjižnicah, muzejih in arhivih z dne 18. novembra 1976.

V poročilu o stanju in delovanju knjižnice, razčlenjeno po letih, je objavljen tudi statistični pregled, iz katerega je razvidno, da je imela ob koncu lanskega leta 53.620 knjig. Obiskovalcev je bilo lani 3872, knjig pa je izposodila 6.654, delno v čitalnici, delno na dom. Trenutno pa

šteje okrog 55.000 knjig. Lani je dobila 1.382 novih knjig. Poročilo je dodan kratek povzetek v italijanščini, a žal brez omenjenega poziva na oblasti za večjo podporo.

Sledijo trije Racetovi priložnostni nagovori ob zborovanju zgodovinarjev v Trstu, ob obisku bibliotekarjev iz Slovenije in ob zborovanju slovenskih slavistov. Pri študiju Marka Kravosa »Družbeno angažirana pesem Srečka Kosovela« gre za njegovo diplomatsko delo iz leta 1969. Najbolj zanimiva pa je razprava Borisa Gombača o »Slovenski politiki v Trstu ob koncu 19. stoletja«, v kateri razkriva marsikatero dejstvo, ki so ga naši drugi zgodovinarji doslej sramežljivo prikrivali ali ovijali v meglo fraz o narodni slogi. Tako npr. izredno močan vpliv, ki so ga imeli voditelji istrskih Hrvatov na slovensko politiko na Tržaškem, da so npr. lahko ohromili delo slovenskega tržaškega poslanca v dunajskem državnem zboru, dokler se ni vdal njihovim zahtevam in se pridružil jugoslovanskemu gibanju, ki so ga vodili Hrvati, in pa dejstvo, da se je uspešnost slovenskega političnega delovanja na Tržaškem stalno zatikala v nasprotstvo med takoimenovanimi narodnjaki in socialisti, tako da so ti s svojim bojkotom na parlamentarnih volitvah 1901 dejansko onemogočili izvolitev slovenskega kandidata.

Junijska številka »Ognjišča«

Julijska številka »Ognjišča« prinaša na uvodnem mestu pismo dekleta, ki se je podpisala z imenom Milka in ki dvomi o veri. »Zelo rada bi bila trdno prepričana, da Bog je, vendar me vedno bolj obdaja jo dvomi,« piše. »Ne znam si odgovoriti na mnoga vprašanja. Želim si, da bi bila moja vera trdna, živa in tudi to, da bi koristila Cerkvi. Vere nočem izgubiti za vse na svetu, saj sem prišla do spoznanja, da življenje brez vere nima pravega smisla. Vem, nekje mora biti Bog. Ugotovila sem, da je NEKDO nad nami, ki je dal v naravo vse zakonitosti in jih sedaj mi odkrivamo. To-

da KJE, kje? se vedno znova sprašujem. Ta kje me vedno bolj muči. Brez Boga si enostavno ne znam razlagati nastanka stvarstva...«

Številka vsebuje tudi daljši članek o angleškem državniku, mislecu in svetniku Thomasu Mooru (revija priše napačno More!) ob 500-letnici njegovega rojstva. Thomas Moore nam je tudi danes lahko vzgled neopornističnega, značajnega človeka, ki ne popušča oblasti, o kateri je prepričan, da nima prav. Današnji svet in posebno današnja mladina potrebuje predvsem take vzglede poštene doslednosti, ki je nasprotje oportunizma, ki se klanja oblasti in denarju. Drug članek nam predstavlja svetopisemskega očaka Jozueja, Mojzesovega naslednika, ki je osvojil Palestino za judovski narod, ko se je umaknil iz Egipta. Tretji članek je posvečen Svetim Višarjam, potem pa beremo še o zdravih rastlinah z lepo barvnih prilog fotografiranih rastlin in gradu Olimje pri Podčetrtku, kjer so nekdanji bivali redovniki pavlinci, ki so se razumeli na zdravih rastline in imeli veliko lekarno. Zanimiv je tudi članek o boksarju Floyd Pattersonu in njegovi bokarski šoli, v kateri skuša odvrniti fante od skušnjave mamil. Na koncu najdemo še članek in slike o katedrali v Kölnu, v katero so dolga stoletja radi romali tudi Slovenci. Zbralo se jih je do 300 in za pot in nazaj so potrebovali dva meseca.

Pesmi so prispevali za to številko Nelly Schuster, Minka Korenčan in Helena, kvalitetno leposlovno prozo pa Wiljem, Minka — njena zgodba »Sreča mladega dekleta« je posebno lepa — in še nekateri drugi. Omeniti je še pisma, nadaljevanje romana »Sosedov fant«, ki ga piše Betty Cavanna, in humor. Številka je, kot vedno, zelo lepo ilustrirana. Mogoče bi ne bilo slabo, če bi bila ponekod v jezikovnem oziroma stilističnem pogledu skrbnejša, ker se tudi vanjo vrivajo srbizmi.

Pastirček je dokončal XXXI. letnik

Mladinski mesečnik »Pastirček« je prispel do svoje osme in zadnje letošnje številke — mišljeno je seveda šolsko, ne pa koledarsko leto — s čimer je dopolnil tudi svoj XXXI. letnik. V letošnjem uredniškem odboru so bili Ivo Bolčina, Mariza Perat, Ljubka Šorli, Zora Saksida in Cvetko Žbogar, pred oblastmi pa je predstavljal mesečnik kot odgovorni urednik Dušan Jakomin. Pastirček je izhajal letos v Gorici in to se je poznalo tudi na njegovi vsebini, ker so pisale vanj predvsem goriške osebnosti in tako hote ali ne hote vnašale vanj predvsem goriško tematiko. To ni bilo nič slabega, saj je tako prišla Goriška enkrat malo bolj na svoj račun, drugače je itak navadno v našem tisku nekoliko zapostavljena, čeprav seveda ne hote.

Na uvodnem mestu te osme številke najdemo kratek katehetski članek o maju in smarnicah. Sledita kratka spisa »Maj in prvoobhajanci« in »Kaj veš o Mariji«.

Simpatično je to, da je prinašal »Pastirček« tudi letos veliko izvirnih zgodb in pesmi, po zaslugi sodelovanja takih kvalitetnih sodelavcev, kot so tisti v uredniškem odboru, in še razni drugi. Vendar se zdi, da so bili pri zadnji letošnji številki že nekoliko v zadregi za izvirne pri-

spevke, zato najdemo v njej prevedeno zgodbo bolgarskega pisatelja Elina Pelina »Zablodela čebela« in odlomek iz Finžgarja »Prvi tobak«. V tej številki se je zaključila celoletna povest »Lajnar Marión«, ki jo je pisala Zora Saksida. Tudi v tej mladinski povestici je prišla na dan njena že opažena težnja po daljavah in eksotičnosti. Preprosto ptičjo zgodbo »Pogovor na lipi« je napisal Branko. Naperjena je proti surovi navadi lovljenja ptic pevk na limanice. Mariza Perat nadaljuje tudi v tej številki svoje zanimive zgodovinske »Goriške sprehode«, Ljubka Šorli pa je objavila pesmi »Na Sveti gori« in »Pomenek na veji«, medtem ko je Zora Saksida, podpisana sicer samo z začetnicama, prispevala pesem »Prepelica poje«.

V rubriki »Naš literarni koledar« je objavljen Sarin članek o pisatelju Finžgarju. Prikupna in po svoje zanimiva kot vedno so pisemca in pesmi otrok. Objavljenih je tudi več otroških risb. Tudi drugače je številka lepo ilustrirana. Na platnicah je objavljena izvirna skladba Zorke Hareja z notami »Naša bela mačica« na besedilo Srečka Kosovela.

»Pastirčku« želimo, da bi veselo in močno zapiskal tudi v prihodnjem šolskem letu.

Zakonski načrt o globalni zaščiti slovenske manjšine

(Nadaljevanje s 1. strani)

nje in vrste s slovenskim učnim jezikom, ako bodo njihovo ustanovitev zahtevali zainteresirani starši ali predstavniki krajevnih skupnosti.

Ustanovljeni bodo tudi tečaji s slovenskim učnim jezikom za dijake delavce.

Organiki ter učni načrti in programi izpitov šol in zavodov s slovenskim učnim jezikom bodo določeni z odlokom ministra za javno šolstvo po zaslišanju mnenja posebne komisije, ki je ustanovljena pri Deželnem šolskem uradu v smislu čl. 9 zakona z dne 22. decembra 1973, št. 932.

Omenjeno komisijo bo treba vprašati za mnenje tudi za prilagoditev reform vsedržavne šolske ureditve šolam s slovenskim učnim jezikom.

Čl. 11 - Diplome, ki jih izdajajo državne šole in zavodi s slovenskim učnim jezikom, so sestavljene na posebnih dvojezičnih obrazcih, ki jih pripravi ministrstvo za javno šolstvo, z italijanskim in slovenskim besedilom, tiskanim s črkami v enaki velikosti.

Omenjene diplome so za vse učinke enakovredne diplomam, ki jih izdajo državne šole in zavodi z italijanskim učnim jezikom iste vrste in stopnje.

Čl. 12 - Z izjemo, kar odreja ta zakon, veljajo določbe o ureditvi šolstva v goriški in tržaški pokrajini, katere določajo zakona z dne 19. julija 1961, št. 1012 in z dne 22. decembra 1973, št. 932 ter pravilniki, uredbe in okrožnice, ki so bile izdane za njihovo izvajanje.

Podobne norme bodo izdane za ustanovitev državnih šol s slovenskim učnim jezikom, ki bodo ustanovljene v videmski pokrajini.

Za zagotovitev rednega delovanja državnih šol s slovenskim učnim jezikom bo olajšan in poenostavljen postopek za pripravo in tiskanje učbenikov in pomožnih knjig s skladi, ki jih predvideva čl. 8 zgoraj navedenega zakona z dne 22. decembra 1973, št. 932.

Čl. 13 - Z namenom, da se uresniči demokratska udeležba krajevnih skupnosti in neposredno zainteresiranih družbenih sil v šolskem življenju in upravljanju, bo ustanovljen poleg na ozemlju temelječih šolskih okrajev, ki jih predvidevata člena 9 in 10 odl. pred. rep. z dne 31. maja 1974, št. 416, avtonomni okraj za šole s slovenskim učnim jezikom.

Omenjeni okraj bo imel nalogo:

- da deluje za okrepitev in razvoj šolskih in vzgojnih ustanov v slovenskem jeziku ter povezanih dejavnosti, upoštevajoč sicer cilj kulturne in civilne rasti celotne krajevnne skupnosti;
- da poišče najprimernejše rešitve za posebne potrebe in specifične probleme šol s slovenskim učnim jezikom;
- da vzpodbuja in ohranja stike med šolami za zagotovitev čim večje skladnosti kulturnih usmeritev ter didaktičnih in pedagoških kriterijev.

Okrajni svet šol s slovenskim učnim jezikom bo imel strukturo in funkcije, ki jih določata člena 11 in 12 zgoraj navedenega odl. preds. rep. z dne 31. maja 1974, št. 416.

Predstavniki raznih ustanov in socialnih kategorij v prej navedenem svetu bodo izbrani med pripadniki slovenske etnične skupine.

Čl. 14 - Slovenski etnični skupini je zagotovljena udeležba v vodstvenih organih univerze

ter v strukturah, ki vršijo didaktično in znanstveno dejavnost posebnega pomena za zaščito etnične skupine, njenega razvoja in njene specifične funkcije mostu med narodi.

Na univerzah v deželi bodo osnovani predmeti, tečaji in stolice za slovenski jezik in slovnost, za slovensko zgodovino, za zgodovino slovenske kulture in ljudskih izročil, za mednarodno gospodarstvo in razvoj ozemlja v obmejnih regijah, za italijansko pravo in primerjalno z etničnimi skupinami, za sociologijo etničnih odnosov, za slovenski jezik za prevajalce in tolmače.

Kulturni razvoj, zaščita zgodovinskega bogastva in ljudskih tradicij, kulturne izmenjave

Čl. 15 - Z namenom, da se pospešuje razvoj in kulturni napredek slovenske etnične skupine, bodo olajšani stiki s središči in kulturnimi ustanovami Socialistične republike Slovenije bodisi z organiziranjem predavanj, seminarjev in izpopolnjevalnih tečajev bodisi s šolskimi izleti in obiski šol, muzejev in knjižnic bodisi s srečanji dijakov in učnega osebja, ter nasploh vsakršna oblika kulturnih izmenjav.

Čl. 16 - Slovenski radijski postaji »Radio Trst A« bosta priznana avtonomija in status drugega radiofonskega omrežja.

Podobno bo zagotovljena avtonomija sporedov televizijskih oddaj v slovenskem jeziku, katere predvideva čl. 21 zakonskega odloka z dne 22. januarja 1975, št. 3.

Čl. 17 - Slovenska združenja in ustanove kulturnega, umetniškega, znanstvenega, vzgojnega, razvedrilnega, športnega, socialnega in podpornega značaja imajo pravico, da jim pristojni organi podelijo materialno in finančno pomoč, ki jo uživajo podobne ustanove, ki delujejo v vsedržavnem merilu.

Podobna pravica pripada za izdajanje knjig, revij, časopisov in periodičnega tiska kulturnega, umetniškega, znanstvenega, političnega in vzgojnega značaja v slovenskem jeziku.

Čl. 18 - V skladu z zaščito krajine ter zgodovinskega in umetniškega državnega premoženja v smislu čl. 9 ustave morajo biti zavarovane tudi posebne značilnosti vasi, v katerih živi slovenska etnična skupina, bodisi da gre za zgodovinske in umetniške spomenike ali za naselja, bodisi da gre za običaje, ljudske pesmi in plese ali drugačne oblike izražanja kulture in čustev prebivalstva.

V ta namen bo ustanovljen poseben odsek pri nadzorništvu za starožitnosti, spomenike in umetnine z izvedenci, ki bodo izbrani med slovensko etnično skupino.

Čl. 19 - Nobene spremembe se ne sme vnesti v razmejitve temeljnih upravnih enot z namenom, da se prejudicira etnična sestava omenjenih enot.

Slovenska etnična skupina mora biti pravično zastopana v vseh javnih zavodih, odborih, komisijah in ustanovah, katerih delovanje lahko sovpada s kulturnimi, socialnimi in gospodarskimi koristmi slovenskega prebivalstva.

Prav tako bo morala slovenska etnična skupina imeti svoje zastopnike v zbornicah za trgovino, industrijo, obrtništvo in kmetijstvo z zadevnimi odseki ter v odgovornih organih uprave državnih, poldržavnih in deželnih skladov, ki imajo namen dajati pobude za gospodarski razvoj v deželi.

Zaščita družbeno-gospodarskih in ambientnih interesov

Čl. 20 - Zaščita slovenske etnične skupine se tiče tudi družbeno-gospodarskih in ambientnih interesov, ki tvorijo predpostavko njenega obstoja in ohranitve. Te interese je treba upoštevati pri pripravi regulacijskih načrtov, urbanističnih programov, načrtov stanovanjskih ter cenenih in ljudskih gradenj.

V primerih, ko je treba zaradi ugotovljenih potreb javne koristi razlastiti nepremičnine ali uvesti služnosti ali vinkulacije nad njimi, se mora predhodno slišati mnenje zainteresiranega prebivalstva bodisi neposredno bodisi preko organov krajevnne uprave (področnih ali občinskih) ter je treba upoštevati morebitne predloge, ki skušajo preprečiti, obiti ali vsaj omejiti škodo na lastnini, nasadih, napravah in obratih podjetja.

V vsakem primeru je zagotovljena prednostna pravica pri zaposlitvi na morebitna nova delovna mesta za one, ki imajo stalno bivališče na omenjenem območju, ter prednostna pravica za gospodarske in zasebne dejavnosti.

V skladu z načelom člena 45 ustave se bo z najprimernejšimi sredstvi pospeševalo in krepilo ustanavljanje zadrug za gospodarski razvoj in za zaščito koristi prebivalstva na prej navedenem ozemlju ter bo zavarovan razvoj obrtništva.

Čl. 21 - Državljanji, slovenskega jezika, ki so pod fašističnim režimom utrpeli preganjanje ali obsodbe zaradi svoje privrženosti lastnemu jeziku, kulturi in tradiciji odnosno zaradi dejavnosti v obrambo slovenskega prebivalstva in jezika, imajo pravico do odškodnine.

Nanje bodo raztegnjene vse ugodnosti, ki jih določajo veljavni zakoni v prid političnim preganjancem. V ta namen bodo ponovno odprti roki za vložitev prošelj in zadevne dokumentacije.

Svojemu namenu in zakonitim lastnikom ali upravičencem bodo vrnjene nepremičnine, katere je bilo treba prisilno odstopiti v času fašističnega režima.

Prehodna in dokončna določila

Čl. 22 - Za izvedbo odredbe čl. 3 deželnega statuta, odobrenega z ustavnim zakonom z dne 31. januarja 1963, št. 1, je avtonomna dežela Furlanija - Julijska Benečija pooblaščen, da izdaja zakone o problemih, ki se tičejo slovenske manjšine v skladu z ustavo in s splošnimi načeli pravne ureditve — med katere spada načelo o zaščiti manjšin — ter ob spoštovanju norm, ki jih določa ta zakon.

Čl. 23 - Vladi je poverjena naloga, da izda v šestih mesecih, potem ko začne veljati ta zakon in potem ko sliši mnenje posebne komisije, ki jo bodo sestavljali parlamentarci in deželni svetovalci slovenske etnične skupine ter predstavniki najpomembnejših slovenskih organizacij, primerne in potrebne ukrepe, vključno prenos funkcij, pristojnosti in uradov na deželo Furlanijo - Julijsko Benečijo, da se zagotovi spoštovanje norm, ki jih ta zakon določa, ter njihova konkretna izvedba.

V nadaljnjih šestih mesecih bo dežela Furlanija - Julijska Benečija izdala ukrepe ki so v njeni pristojnosti.

Čl. 24 - Prekličejo se vse določbe, ki naprotujejo temu zakonu.

ČLOVEK PROTI LETU 2000

Pripovedke iz davnega in včerašnjega dne

V davnih časih, ko je najnevarnejše orožje bilo lok, ki je lahko zadel tudi na daljavo, se je nekdo spomnil, da bi ga »izboljšal« s posebnim stojalom in tako zagotovil lokostrelcu mirnejšo roko in boljši zadetek. Uporabo stojala je obsodila posebna papeška bula. Pokorili so se ji skoro dvesto let...

V ne tako odmaknjenem letu 1775 je Du Perron predstavil Louisu XVI. svoj najnovejši izum. Čim je francoski inženir zavrtel ročico na aparatu, je iz »vojaških orgel« (mož namreč ni mogel vedeti, da bodo nekoč nekaj podobnega poimenovali strojnica) bušnilo 24 izstrelkov. Stroj se je zdel mlademu kralju in njegovima ministroma Malesherbesu in Turgotu tako nečloveški, da so ga odklonili in izumitelja proglasili za sovražnika človeštva.

Državniki razsvetljenega dvajsetega stoletja si take moralne tenkočutnosti niso upali tvegati. Leta 1918 je bila že polovica vseh topovskih izstrelkov napolnjena z bojnimi plini in vse je kazalo, da bi se bila leta 1919 prva svetovna vojna gladko spremenila v plinsko vojno. Novo uničevalno sredstvo je preveč obetalo, da bi se mu bili lahko odpovedali. Že res, da so podpisali ženevski protokol, ki je prepovedoval uporabo kemičnega in bakteriološkega orožja, toda v njem ni bilo niti besedice o preučevanju in preizkušanju. Kar ni prepovedano ... (in ne samo to!)

Začeli so tam, kjer so bili v laboratorijih in na bojnih poljih leta 1918 končali.

Eden nojuspešnejših plinov tega obdobja je bil mehurjevec. Poleg pljuč je napadal še kožo in povzročal velike in boleče mehurje. Kemično in toplotno je bil obstojen. Tudi ni bil hlapljiv. Zato je lahko na bojišče in strelske jarke legla

strupena megla in se, ob primernih atmosferskih prilikah, tam zadrževala tudi po več tednov. Edina njegova »napaka« je bila ta, da je učinkoval sorazmerno počasi, kar pa v prvi svetovni vojni, ki je bila v bistvu položajska, ni preveč motilo vojaških teoretikov.

Zadnje leto vojne se na bojiščih odločujoče pojavi izum, ki ga je na začetku vojne lord Kitchener označil skoro za lepo igraro in mu odrekal kakršnokoli vojaško bodočnost. Tank je dobesedno pregazil jarko in okope in korenito razgibal statično položajsko fronto. Spet se je zgodilo, da je prav premaganec največ odnesel iz tega poraza: dobri dve desetletji pozneje so Nemci, na podlagi izkušenj ob koncu prve svetovne vojne, razvili taktični koncept hitre vojne — Blitzkrieg — medtem ko lahko mirno trdimo, da so vsi drugi do začetnih porazov v zadnjem svetovnem spopadu ostali vezani na konservativnejša taktična pojmovanja.

Leta 1939 sovražnik ni več vkopan v strelske jarke, ki jih je sorazmerno lahko poplaviti s strupenimi plini. Nove divizije so zmožne hitrih premikov, zato morajo plini učinkovati hitro in že v majhnih koncentracijah. Teoretični račun nam pokaže, da so bili plinski naboji v zadnji svetovni vojni 10 do 100 krat močnejši kot v prvi svetovni vojni. Takratne pline je bilo moč zavohati ali pa so opozarjali nase z draženjem sluznic in oči. Nova sredstva so brez duha tudi v koncentracijah, ki zadostujejo, da te že po dveh ali treh vdihljajih spravijo na oni svet. Potrebne so zato komplicirane in občutljive naprave, da te nanje pravočasno opozorijo. Z novimi plini je mogoče tudi nezaznavno, a smrtno prekriti velika ozemlja: na vojaški lestvici so ta sredstva prešla iz taktične v strateško kategorijo.

Nemčija je s svojo izredno razvito kemično industrijo seveda prednjačila. V tretjem deset-

letju našega stoletja so se raziskovalci pri IG Farben v Leverkusenu lotili sistematičnega raziskovanja insekticidnih sredstev. Prišli so do pripravkov, ki so bili zelo strupeni tudi za sesavce. Trgovsko so torej bili brez pomena. Kljub temu pa so pri IG Farben začeli s postopkom za priznanje patenta, ki je takoj pritegnil pozornost vojaških oblasti. Na raziskave in patent je legla megla vojaške tajnosti. Že leta 1942 je v Dyrernfurthu pri Breslavi stekla serijska proizvodnja novega uničevalnega sredstva, ki so ga poimenovali Tabun.

Zanimivo je, da so Zavezniki spoznali šele po vojni, kako veliki nevarnosti so ušli. Nemcem je namreč nova uničevalna sredstva uspelo prikriti in sicer pod šifro znanega pralnega praška Trilon. Zavezniške sile niso razpolagale z nobenim sredstvom, ki bi bilo enako uspešno, in tudi zavezniški raziskovalci so v tem pogledu popolnoma odpovedali. Edina izjema je bil dr. B.C. Saunders, ki je te kemične snovi leta 1941 v Cambridgeu samostojno odkril. Zdi se pa, da je o njih izdalo ministrstvo nepovoljno mnenje.

S.M.

—o—

PREPOVEDANO

»PREPROGASTO« BOMBARDIRANJE —

Na diplomatski konferenci 110 držav v Ženevi, na kateri skušajo posodobiti ženevske konvencije iz leta 1949 o vojskovanju, so sklenili, da bo odslej veljalo bombardiranje mest po sistemu preprog, kot so se ga posluževali Nemci, zlasti pa Američani in Angleži v zadnji svetovni vojni, za vojni zločin. Tako bombardiranje, ki ne razlikuje med vojaškimi cilji in stanovanjskimi deli mest, je naperjeno predvsem proti civilnemu prebivavstvu in ima zastraševalni in maščevalni namen.

Drug popravljeni člen mednarodne konvencije o vojskovanju določa, da ne sme biti rasne diskriminacije in neupravičenega zavlčevanja pri repatriaciji vojnih ujetnikov. Kot znano, so se pregrešili v tem pogledu dozdej zlasti Severnovietnamci, ki se vse do danes niso mogli odločiti, da bi vrnili vse ameriške ujetnike.

Na plenarnem sestanku konference, ki se bo zaključila 10. junija, pa ni dobil potrebne dvotretinske večine predlog, da naj bodo kaznovani zaradi neposlušnosti vojaški, ki bi ne hoteli izvesti povelj, ki bi pomenila vojni zločin. Za ta predlog je glasovalo 36 držav, med njimi Švica in Izrael, proti pa jih je glasovalo 25, med njimi Združene države in Velika Britanija, medtem ko se jih je drugih 25 vzdržalo, med njimi Zahodna Nemčija.

Britanski delegat je pojasnil, da je njegova država zato glasovala proti, ker bi v primeru, da bi bil ta člen sprejet, moral vsak vojak podrobno preučiti dejstva, preden bi izvršil kako povelje, to pa je v boju nemogoče. Seveda pa pogosto ni težko ugotoviti, če gre res za zločin ali ne, npr. če dobe vojaki povelje, da morajo pobiti ali žive sežgati civilne prebivavce, zlasti ženske in otroke, kot se je dogajalo med zadnjo vojno v zasedeni Evropi, nekajkrat pa tudi v Vietnamu ali če se zahteva od njih, da sodelujejo pri nečloveškem mučenju in pri pobijanju ujetnikov brez sodbe.

Sodobno kmetijstvo

Zdaj ko se začne vedno pogostejše pojavljati vročina in ko je nevarnost, da odkupovalci mleka kot SALPAT zavrnejo mleko ali znižajo odkupno ceno, češ da mleko nima predpisane kvalitete, je važno upoštevati nekaj osnovnih napotkov za dobro ravnanje z mlekom. Odločilno vlogo odigrava pri tem čistoča pri molži in pa čiščenje molzne posode in molznih strojev.

Pred molžo je priporočljivo, da odrgnemo vimena s krpo in sicer ne z mokro, ampak vlažno, ki smo jo namočili v topli vodi in jo nato primerno iztisnili. Z odrgnjenjem vimen istočasno pripravimo le-ta na molžo.

Zelo pomembno je čiščenje molznega stroja in posode. Na splošno uporabljamo toplo vodo (50-60 stopinj) in primerno čistilno sredstvo. Posodo in stroje moramo očistiti vsakokrat po uporabi in nato splakniti s čisto vodo.

Pomen čistoče

Mleko je visokokvalitetno hranilo, pa se hitro pokvari. Bakterije najdejo v njem optimalne življenjske razmere, če ga ne ohla-

Ravnanje z mlekom poleti

dimo. Prav zato moramo vse posode, opremo ali stroje, ki pridejo v dotik z mlekom tako skrbno očistiti. Zatem jih moramo dobro posušiti na kraju, kjer ni prahu. Na ta način odpravimo bakterijam osnove za razmnoževanje, in sicer vodo.

Omenili smo, da se bakterije počutijo najbolje pri normalni temperaturi. Zato moramo mleko takoj po molži ohladiti na 12 st. C. Preprečiti torej moramo, da negativno delujejo na mleko temperatura in voda. Žal niso še razširjene naprave za hlajenje mleka. Za to bi bilo treba zainteresirati kmetijske urade. Povprečna cena za vrč za hlajenje mleka znaša 30.000 lir. Z njim znižamo temperaturo mleka v približno 20 min. na 2 st. nad tisto, ki jo ima navadno tekoča voda. Hladiti moramo tako jutranje kot večerno mleko.

—o—

Sovjetska zveza je povsem pripravljena na navezavo normalnih odnosov dobrega sosedsstva s Kitajsko, je izjavil Brežnjev. Verjetno ga je pripravila na to misel obnove dobrega sosedsstva med Združenimi državami in Kubo...